

HARALSSZ BY

Av Eric Stenberg, Harads

Dagens Bodens kommun ingick under 1300-talet i den gamla storsocknen Luleå, vars existens finns belagd i bl a ett brev från 1316, där det talas om prästen i Luleå, "De Lula presbiter".

I 1500-talets skatteböcker fanns i Luleå socken 47 byar och i jordeboken från 1543 nämns Harads med 10 hemman och Svartlå med 5 hemman. Detta förhållande består genom hela 1500- och 1600-talet. Först i 1699 års jordebok omnämns nästa bebyggelse "Storsanden" med två inte skattlagda enheter.

I samband med brukrörelsen äger under 1700-talets senare hälft en livlig nybyggarverksamhet rum. I och med byggande av Meldersteins bruk 1741, inom Råneå socken, skapades frälsehemman ex. i Forsnäs den 24/12 1774 och i Norrhed den 7/4 1799. När Selets bruk anlades 1798 lades under bruket ex. 1796 Havsträsk, 1797 Strömbacka och Rödingsträsk, 1798 Navarsberg och 1799 bl a Bovallen och Överäng.

Frälsehemman innebar att hemmanen var befriade från skatt till kronan och att bruken hade rätt att ta ut skog på fastigheterna. I ett utslag 1862 uppräknades ex. Norrsand och Näsberg som frälsehemman, därefter upphörde förordningen.

Redan tidigt 1300-tal existerade alltså en kyrklig församling i Luleå. Församlingen torde ha omfattat hela Lule älvdal, men även Råneå och Gällivare samt Kalix socken. Beteckningen "storsocken" var alltså synnerligen välmotiverad. En uppdelning av Luleå socken började 1654, då Karl X Gustaf i ett brev av den 2 november beslutade att Råneå skulle få eget pastorat. År 1693 skedde nästa utbrytning, då Jokkmokk blev eget pastorat och 1743 fick Gällivare pastoratstatus. 1831 verkställdes bildandet av Överluleå församling och kyrkan byggdes i Bodens by.

Nästa utbrytning gällde Edefors. I kungligt brev av den 13 april 1881 föreskrevs nämligen att dåvarande Överluleå församling skulle delta i två regala pastorat, varvid den avskilda övre delen skulle benämnas Edefors och kyrka och prästbod anläggas i Harads by.

Den 1 maj 1884 hölls den första kyrkostämman i Edefors församling, där man bl a diskuterade en kyrkobyggnad, församlingsbildandet m m. Kyrkan stod klar 1888. Den rymde 1000 platser och stod på den plats, där nuvarande kyrkan står. Natten 3-4 maj 1918 drabbades kyrkan av brand och blev fullständigt nedbrunnen.

Vår nuvarande kyrka invigdes midsommardagen 1928. Arkitekt var John Åkerlund, Stockholm, byggmästare var Uno Lindgren, Svartbäcken. Bland konstföremålen märks altartavlan och takkronorna snidade av arkitekten Valdemar Granlund, Harads. Kyrkklockorna är gjutna hos K. G. Bergholtz klockgjuteri i Stockholm. 1919 beställdes den första klockan, som uppsattes i en klockstapel utanför den nedbrunna kyrkan. 1927 tillkom den andra klockan och vid midsommardagen 1928 skedde den första samringningen.

Hur har då bynamnet Harads och kommunnamnet Edefors uppkommit? Enligt dialekt- och folkminnesarkivet i Umeå, så kommer bynamnet Harads från mansnamnet Harald, samernas benämning är Haralt eller Haraltis. Under århundraden har bynamnet stavats olika. Ex 1543 Harals, 1539 Haralssz, 1607 Haralss, 1699 Haras. Det finns ytterligare en förklaring på hur namnet Harads uppkommit, och att det härstammar från finskans Hara, som betyder ”delat”. Vi vet att redan på 1300-talet kom folk från östra Finland till våra trakter, och namnet Harads skall då ha tillkommit genom att älven delar sig (Hara) vid Haradsön.

Kommunnamnet Edefors härstammar från Edeforsen och får väl tillskrivas den stora ekonomiska betydelse, som laxfisket där tidigare haft.

Under 1970-talet förekom många kommunsammanläggningar, och regeringen beslutade att Edefors kommun skulle uppgå i Bodens kommun 1971. Det förekom många och långa diskussioner kring sammanläggningen inom de politiska partierna i Edefors, och vid kommunfullmäktiges sammanträde den 29 augusti 1969 blev det omröstning. Resultatet blev att 10 ledamöter röstade mot en sammanläggning och 9 röstade för sammanläggning. Regeringen tog dock ingen hänsyn till utslaget utan bestämde att kommunsammanläggning skulle ske den 1 januari 1971.

Vi har ännu egen församling, men frågan måste ställas – hur länge till? Församlingens negativa befolkningsutveckling och därmed minskad skattekraft kan bli betungande för att vara en egen församling.

Källor: Edeforsglimtar 1996
Folkminnesarkivet i Umeå
Bilaga: Uppropslista, fullmäktige augusti 1969

Bilaga: Fullmäktiges uppropslista

UPPROPSLISTA

Sammanträde den 29/8 -69

Namn		§ 31		§		§		§	
		Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Gerhard Rönngqvist	N		/						
Göte Andersson	N	/							
Arvid Nyström	N		/						
Rodrik Larsson	N	/							
Tore Eckebrö	N		/						
Sigfrid Granström	N	/							
Bengt Nilsson	N		/						
Uno Hedström	N	/							
Roger Hansén	N	/							
Alf Sundén	N		/						
Olle Långström	N	/							
Ruth Bäcklund	N		/						
Gösta Värja	Fr								
Ingvar Stohne	N	/							
Eric Stenberg	N	/							
Sune Andersson	N	/							
Valdemar Engström	N		/						
Torsten Pettersson	N		/						
Kjell Wallmark	Fr								
Bengt Pettersson	N		/						
Martin Sundqvist	N	/							
		10	9						

Bestyrkes
Uno Hedström